

Si em dius d'on vens, et podré dir com parles? (1. Nats a Catalunya)

Avel·lí Flors-Mas i F. Xavier Vila

CUSC—Centre de Recerca en Sociolingüística i Comunicació, Universitat de Barcelona

L'any 1979, l'Estatut d'Autonomia plebiscitat pel poble de Catalunya va estipular que el català era «la llengua pròpia» de Catalunya. En fer-ho, hom va partir del fet, irrefutable en termes històrics, que aquest idioma ha estat no sols l'únic autòcton —amb permís de la llengua de signes catalana i l'occità aranès a l'Aran—, sinó també la llengua en què s'ha desenvolupat el gruix de la vida quotidiana de la societat catalana d'ençà de la seva constitució com a poble. De fet, tal com mostrava el nostre [apunt número 7](#), a Catalunya el coneixement del castellà no va universalitzar-se fins al segle XX, de manera que es pot sostenir que, al llarg de la història, *ser català* ha implicat *saber parlar català* i tenir-lo per llengua habitual. Al llarg dels segles XX i XXI, la combinació de les immigracions massives i les polítiques lingüístiques aplicades per l'Estat espanyol han comportat que l'associació entre ser català, saber la llengua pròpia del país i utilitzar-la habitualment s'hagi afluixat considerablement. Avui dia hi ha percentatges considerables de població que s'identifiquen com a catalans, fins i tot de manera exclusiva o predominant, que no saben la llengua pròpia del país i/o l'usen ben poc. Les polítiques de normalització de la llengua han intentat recuperar el vincle dels catalans amb la llengua pròpia fent del català una llengua compartida per tota la població independentment del seu origen personal. La publicació recent de l'*Enquesta d'usos lingüístics de la població* (EULP) de Catalunya de l'any 2018 permet actualitzar aquesta relació, tot centrant-se en un col·lectiu molt concret: el de les persones nascudes a Catalunya. Apunts posteriors analitzaran la situació entre els catalans d'adopció vinguts d'altres indrets.

mots clau: Catalunya, demolingüística, llengua catalana, lloc de naixement

L'any 2018, quan es va dur a terme l'última onada de l'EULP, Catalunya tenia 7.600.065 habitants segons les dades del padró municipal d'habitants. D'aquests, «només» 4.932.007

—un 64,71% del total— eren nascuts a Catalunya. De la resta, un 17,12% de la població havia nascut en altres territoris de l'Estat espanyol, i un 18,17% eren nascuts a l'estranger. Del 35,29% de la població de Catalunya que no

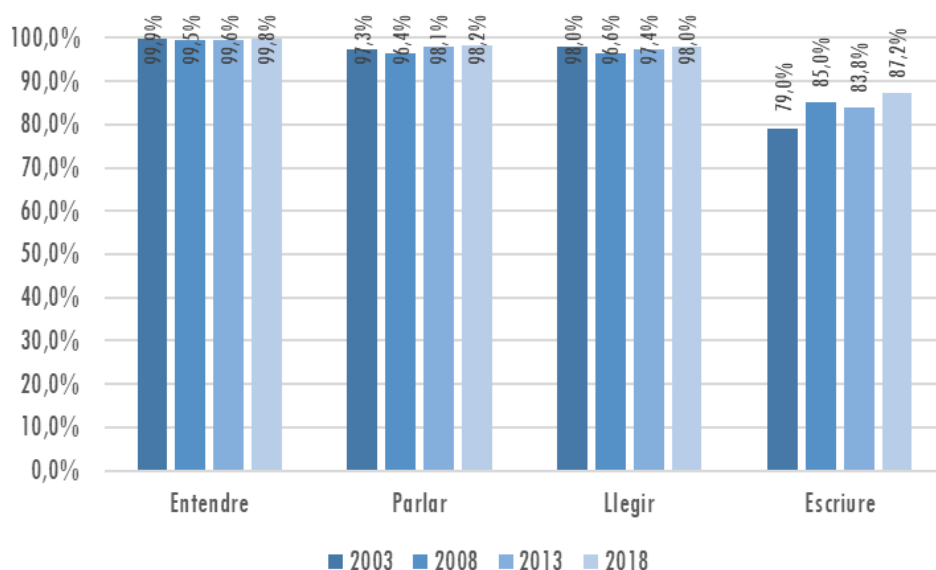
hi ha nascut ens n'ocuparem en següents números. La pregunta que ens formulem en aquesta ocasió és, per tant, **com és des del punt de vista sociolingüístic la població resident a Catalunya i que hi ha nascut**, amb independència de l'origen geogràfic dels seus progenitors.

Es tracta, doncs, d'entendre quin és el coneixement, l'ús i la identificació amb la llengua pròpia de Catalunya dels catalans *de naixença*, és a dir, de les persones que s'hi han socialitzat «des del bressol» i que, en conseqüència, han estat exposades en major mesura a les polítiques lingüístiques pròpies. Tal com és àmpliament sabut, aquestes polítiques han volgut conjurar la possibilitat d'una *polarització lingüística* interna de la població (Vila 2005) i s'han orientat a universalitzar el coneixement del català a través del sistema educatiu i a promoure'n l'ús en àmbits específics, bàsicament en l'administració i els mitjans de comunicació públics (Strubell i Boix-Fuster, eds., 2011). Ens

preguntem coses com ara quines llengües saben, i fins a quin nivell? El català és la primera llengua de la majoria de catalans de naixença, o ho és el castellà? Quantes persones nascudes a Catalunya s'identifiquen com a parlants de llengües diferents del català i el castellà?

Comencem pel principi, que és sempre el **coneixement de la llengua** —perquè, tot i que saber una llengua no implica fer-la servir de manera habitual, és evident que sense coneixement de la llengua no pot haver-hi cap ús. Hi ha moltes maneres de preguntar a una persona si sap una llengua, però en l'EULP es fa de dues maneres. D'una banda, es demana als enquestats que responguin amb un «sí» o un «no» a les preguntes de si poden entendre, parlar, llegir i escriure el català. En segon lloc, i per a mirar de copsar millor els matisos, es demana als enquestats que puntuïn de l'1 al 10 —com en un examen— la seva capacitat d'entendre, parlar, llegir i escriure en català... i també en castellà, en aquest cas.

Gràfic 1. Evolució del coneixement del català en diferents habilitats de la població nascuda a Catalunya. Catalunya, 2003-2018. Percentatges

El Gràfic 1 i el Gràfic 2 mostren l'evolució del coneixement del català de les persones nascudes a Catalunya des que el 2003 se'n va començar a fer seguiment mitjançant l'EULP, que té una periodicitat quinquennal. En el segon cas, com ja s'ha indicat, també hi figuren dades sobre el

coneixement del castellà. Com es pot comprovar en el primer gràfic, **pràcticament la totalitat de la població que ha nascut a Catalunya afirma que entén i que sap parlar i llegir el català**, i aquesta dada es manté força estable entre 2003 i 2018. En el cas de la capacitat d'escriure, el que es detecta és una evolució positiva: el 2003 la població nascuda a Catalunya que sabia escriure el català era menys del 80%, i el 2018 aquesta capacitat se situa al 87,2%.

El Gràfic 2 afegeix alguns matisos a aquest retrat general. D'una banda, mostra que **l'autoavaluació de la competència lingüística de la població nascuda a Catalunya ha anat millorant per a totes les habilitats des que se'n va iniciar el seguiment**, i se situa per sobre del 9 de mitjana en totes les habilitats excepte la d'escriure. Aquesta diferència es deu a la presència, encara, d'una bossa important de nats a Catalunya que no van aprendre el català a l'escola a causa del franquisme.

En aquest sentit, l'habilitat d'escriure està molt lligada a l'edat, i en el cas de la població nascuda a Catalunya varia força entre el 9 de mitjana amb què s'autoavaluen les persones d'entre 15 i 29 anys, i el 6 amb què ho fan les persones de 65 anys i més.

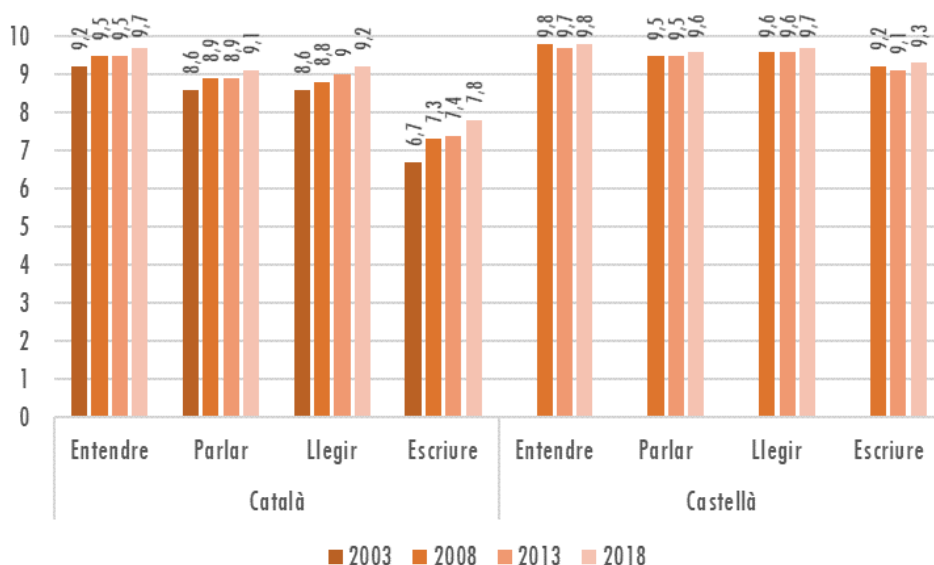
Aquest segon gràfic també permet comparar el coneixement

del català amb el del castellà. Les dades indiquen que **la població nascuda a Catalunya creu que sap una mica menys el català que el castellà en les quatre habilitats, tot i que les diferències van escurçant-se** amb el pas dels anys. La diferència més notable es registra, lògicament, en l'habilitat d'escriure, entre el 9,3 del castellà i el 7,8 del català.

Una vegada vist que entre la població nascuda a Catalunya el coneixement del català és alt i va creixent, és convenient explorar les **pràctiques i adhesions lingüístiques** d'aquesta població. Ho farem a partir de 3 variables fonamentals per a entendre la dinàmica sociolingüística a casa nostra (veg. Gràfic 3).

- a) En primer lloc ens fixarem en la **llengua inicial**, una dada que s'obté a partir de les respostes a la pregunta sobre quina llengua van parlar primer a casa les persones enquestades quan eren petites, i que ens aporta informació sobre l'origen lingüístic de la població,

Gràfic 2. Evolució de l'autoavaluació del coneixement del català i del castellà en diferents habilitats de la població nascuda a Catalunya. Catalunya, 2003-2018. Mitjanes

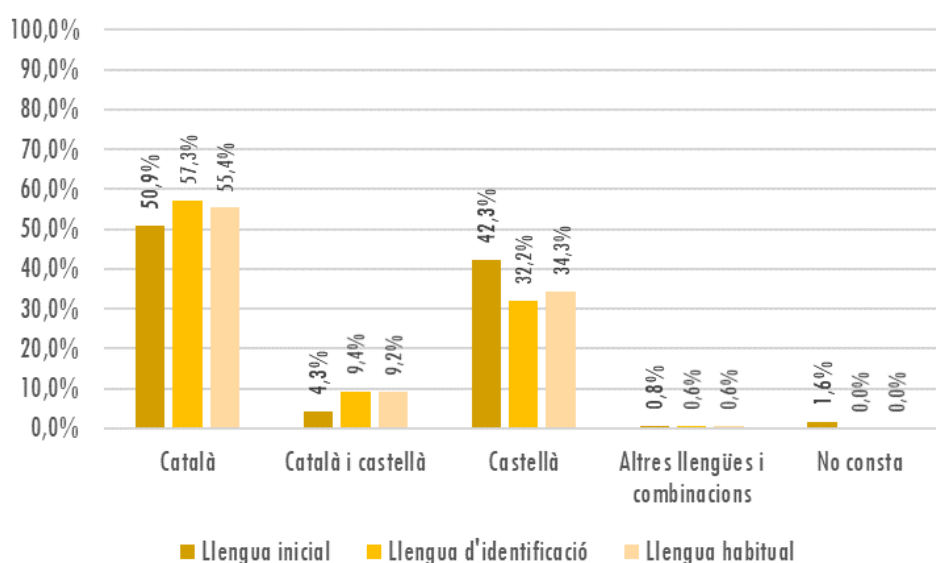
més enllà del seu lloc de naixement. L'any 2018, **el 55,2% dels catalans de naixença tenia el català com a llengua inicial**, ja fos sola (50,9%) o acompanyada del castellà (4,3%). Els castellanoparlants inicials exclusius eren un 42,3% dels catalans de naixença, bàsicament fills de les immigracions del segle XX. El percentatge de parlants inicials d'altres llengües o combinació de llengües era molt baix, a l'espera de veure quin comportament lingüístic tindran els descendents dels al·loglots immigrants a principis del segle XXI.

- b) En segon lloc analitzarem la **llengua d'identificació**, que ens proporciona informació sobre les representacions lingüístiques de la població i el grau en què les persones se senten vinculades amb les diferents llengües dels seus repertoris comunicatius. És el resultat de les respostes a la pregunta «Quina és la seva llengua?». L'any 2018, **2 de cada**

3 catalans de naixença s'identifiquen amb el català (66,7%), ja fos com a única llengua (57,3%) o acompanyada del castellà (9,4%). Els qui s'identificaven exclusivament amb el castellà eren 1 de cada 3 (32,3%), mentre que els que s'identificaven amb altres llengües o combinacions eren només el 0,6%.

- c) Finalment observarem la **llengua habitual**, que ens proporciona una aproximació preliminar a les llengües que els parlants empraven més sovint en la seva vida quotidiana, i s'obté com a resultat de la pregunta «Quina és la seva llengua habitual?». L'any 2018 hi havia **un 64,6% dels catalans de naixença que tenien el català com a llengua habitual**, ja sigui sola (55,4%) o conjuntament amb el castellà (9,2%). Tenien el castellà com a llengua habitual exclusiva un 34,3%, i el percentatge dels qui declaraven altres llengües o combinacions només era del 0,6%.

Gràfic 3. Llengua inicial, d'identificació i habitual de la població nascuda a Catalunya. Catalunya, 2018. Percentatges

Les xifres exposades, que podeu veure simplificades a la *Taula 1*, permeten constatar que el català continua mantenint un cert poder d'atracció entre la població nascuda a Catalunya. Concretament, **en comparació amb les persones que tenen el català com a llengua inicial, hi ha més persones que l'empen de**

manera habitual i sobretot que s’hi identifiquen, tant si comparem les dades de català exclusivament com si —encara més— observem les dades de català i castellà.

Taula 1. *Català com a llengua inicial, habitual i d’identificació. Catalunya, 2018. Percentatges.*

	Llengua inicial	Llengua d’identificació	Llengua habitual
Català	50,9	57,3	55,4
Català i castellà	55,6	66,7	64,6

Aquests resultats tenen una traducció també en termes absoluts. En concret, el 2018 fins a 173.500 persones nascudes a Catalunya que no tenien el català com a única llengua inicial declaraven que aquesta era la seva llengua habitual. Pel que fa a la llengua d’identificació, unes 245.100 persones s’identificaven prioritàriament amb el català tot i no tenir-lo com a única llengua inicial. La tendència a identificar-se amb el català o tenir-lo com a llengua habitual entre els catalans de naixença és encara més marcada si es té en compte la combinació de català i castellà: dels 163.000 catalans de naixença que declaren que tenen tant el català com el castellà com a llengües inicials es passa a 349.600 que les empren de manera habitual i fins a 357.400 que s’identifiquen amb totes dues. Per contra, entre la població nascuda a Catalunya l’opció de *castellà exclusivament* perd presència com a llengua habitual i sobretot com a llengua d’identificació en comparació amb la població que la té com a única llengua inicial.

Aquesta capacitat d’atracció, encara que sigui modesta, s’ha mantingut en un context demo-

gràfic especialment advers per a la llengua catalana. És àmpliament conegut que durant la dècada 2000-2010 va produir-se una onada immigratòria que va portar centenars de milers de persones que no sabien, i en bona mesura no han après el català, com indicarem en apunts posteriors. El que no és tan sabut, però, és que entre els anys 2003 i 2018 van anar entrant a les successives edicions de les enquestes EULP les promocions amb menys persones nascudes a Catalunya de tota la piràmide d’edat actual —concretament els nascuts entre 1984 i 2003— fruit de la reducció de la fertilitat dels 1980 i 1990. Aquella caiguda de la natalitat entre els autòctons es va traduir en una reducció del nombre absolut de catalanoparlants inicials nascuts a Catalunya, de manera que l’any 2018 n’hi havia 31.800 menys que l’any 2003. Per contra, entre 2003 i 2018 el nombre de bilingües inicials català-castellà nascuts a Catalunya va créixer de 25.600 persones, igual com ho va fer el nombre dels castellanoparlants inicials nascuts a Catalunya, concretament 215.900 més.

Reprenem per a acabar la pregunta amb què encetàvem l’apunt: **què podem saber sobre la realitat lingüística dels habitants de Catalunya a partir del seu lloc de naixement?** Les dades que hem presentat sumàriament permeten constatar que, a pesar de l’heterogeneïtat d’origens lingüístics i geogràfics familiars, quan una persona ens diu que ha nascut a Catalunya:

1. **El més probable —més de la meitat de casos— és que tingui el català com a llengua inicial**, sola o acompa-

nyada, tot i que també hi ha força probabilitats que tingui origen castellano-parlant.

2. **És encara més probable —2 de cada 3 casos— que s'identifiqui amb el català o el faci servir de manera habitual**, sol o acompanyat del castellà.
3. **Gairebé amb tota seguretat entén, sap parlar i sap llegir el català.**
4. **Si és jove o de mitjana edat, sabrà escriure bé en català.**

En altres paraules, les dades indiquen que **les polítiques lingüístiques vigents a Catalunya afavoreixen una progressiva integració lingüística de la població que hi ha nascut** en la mesura que promouen el coneixement tant del català com del castellà i afavo-

reixen certa identificació i ús de la llengua pròpia del país. En aquest sentit, aquestes polítiques, molt especialment el model lingüístic escolar, ajuden a evitar que les diferències sociolingüístiques d'origen es puguin traduir en desigualtats d'oportunitats com a conseqüència de requeriments lingüístics en el món laboral i econòmic o en la participació cívica i democràtica.

Referències

STRUBELL, Miquel; BOIX-FUSTER, Emili (ed.). 2011. *Democratic Policies for Language Revitalisation: The Case of Catalan*. Nova York: Palgrave Macmillan

VILA, F. Xavier (2005): «Language, Education and Ideology in an Integrationist Society». Dins WITTE, E. et al. (ed.). *Language, Attitudes & Education in Multilingual Cities* (53-86). Brussel·les: Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Kunsten ([enllaç](#))

Com citar aquest apunt

FLORS-MAS, Avel·lí; VILA, F. Xavier (2019). «Si em dius d'on vens, et podré dir com parles? (I)». *Apunts de sociolingüística i política lingüística*, 11, 1-6. <https://cuscub.files.wordpress.com/2020/01/apunts-cusc-num-11-2019-lleng-i-lloc-naix-1.pdf>

Editor

Avel·lí Flors-Mas

Amb el suport de:

Generalitat de Catalunya
**Departament
de Cultura**

Contacte

CUSC—Centre de Recerca en Sociolingüística i Comunicació, Universitat de Barcelona

Adreça: Gran Via de les Corts Catalanes, 585. 08007 Barcelona

Telèfon: +34 93 403 7065

Adreça-e: cusc@ub.edu

Web: <http://www.ub.edu/cusc>

Twitter: @CuscUB

Facebook: @cuscub